

■ **Chimpanser og mennesker.** En kommentar fra den tyske skabelsesbevægelse Wort & Wissen til den ideologiske strid der hersker mellem aber og mennesker.

Aber aber ikke efter

Af Reinhard Junker, oversat fra tysk af KBa.

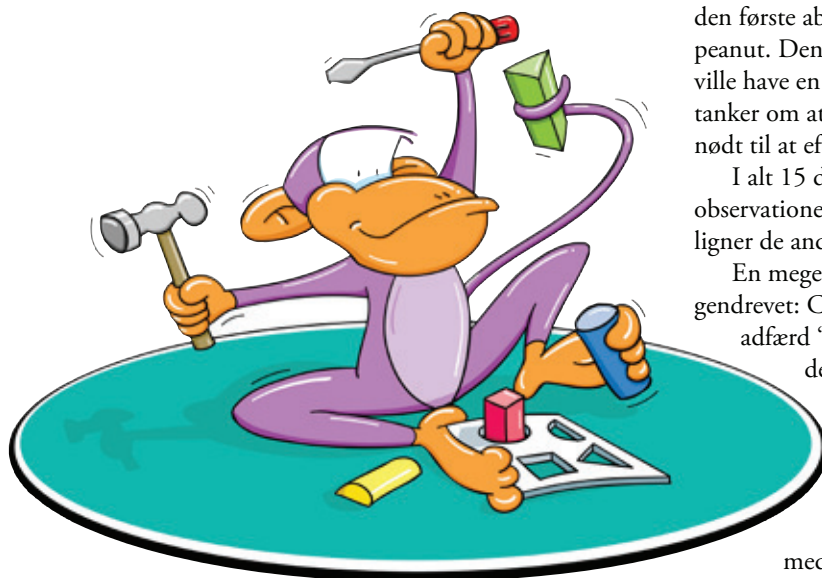
I kontroversen mellem skabelses- og evolutionstanken er ligheden mellem mennesket og menneskeaber et emne der nyder særlig stor publikumsinteresse. Sådan har det været siden Charles Darwins tid, og i dag er det hovedsageligt via genforskningen tanken holdes ved lige. [Se ORIGOs artikler om netop gensammenligninger.]

Men også adfærdsbiologien udgør et forskningsområde hvor man slår på menneskets særlige forbundenhed til dyeriget. I offentligheden tegnes for det meste et billede af menneskeaberne der får dem til at fremstå meget menneskelige. Nu er det bare sådan at som udviklingen af dette forskningsområde skrider frem, støder vi på slående kvalitative forskelle de to arter imellem.

Der tegnes generelt et yderst menneskeligt billede af de store aber, skriver ZEIT ONLINE-forfatteren Frederik Jötten: »[D]e sørger, de trøster, de maler, de artikulerer, de bruger værktøjer og har en kultur.« Men dette billede er sandsynligvis forkert.

Claudio Tennie, der er adfærdsforsker fra Max-Planck-Instituttet for Evolutionær Antropologi i Leipzig, har revideret dette billede ved hjælp af en omfattende studie. For 11 år siden begyndte han, ifølge Jötten, som ph.d.-studerende sit arbejde med det klare mål for øje at påvise hvor meget chimpanser ligner mennesker – og har i den forløbne tid kun offentliggjort ét resultat der klart modsiger disse forventninger.

Vi vil så gerne at aber er små mennesker. Det passer så fint med vores moderne fortælling om menneskets oprindelse. Tegning fra iStockPhoto.

sagen kort

I publikationer om komparative adfærdsstudier fremhæver man ofte ligheden mellem chimpanser og mennesker. En studie af adfærdsbiologen *Claudio Tennie* sætter et kæmpestort spørgsmålstegn ved om denne lighed nu også gælder i forhold til en vigtig menneskelig færdighed: efterabning. Lærer chimpanser ved at "abe efter"? Denne tese har vidtrækkende konsekvenser.

Tennies resultater rejser endvidere spørgsmål om den videnskabelige virksomhed: Finder der en selektion sted når forskningsresultater skal offentliggøres?

Kilde: *Schimppanse und Mensch: Affen äffen nicht nach*, Studium Integrale Journal, april 2013, s.63.

Prøver chimpanser at efterligne hinanden?

Tennie har studeret vilde chimpanser for at undersøge deres evne til at efterligne andre chimpanser.

Mennesket lærer hele tiden ved at efterligne andre mennesker. – Forholder det sig med chimpanser på samme måde? For at finde ud af det brugte Tennie en to-trin test: Først forsøgte han at lære en chimpanse en bestemt ikke-naturligt forekommende gestus. I anden omgang holdt han så øje med om andre aber ville efterligne denne gestus hos den første abe.

Den gestus han valgte, var at aben skulle samle hænderne som til bøn; og han styrede dyret frem til denne gestus ved at belønne det med en peanut hvis det gjorde det korrekt.

Derefter blev den anden abe bragt ind i forsøget. Den skulle så observere den første et stykke tid for at se hvordan den fik fat på sin jordnød. Da denne anden abe derefter blev ladet alene, kom den ikke selv på ideen om at den skulle efterligne den første abes tillærte gestus for at få fat i den eftertragtede peanut. Den skreg og sparkede på døren da den naturligvis ville have en peanut, men den kom ikke på nogen måde i tanker om at hvis den ville have fat på sin nød, var den nødt til at efterligne den første abe.

I alt 15 dyr blev testet på denne måde; helt op til 170 observationer af modellen hjalp ikke; ingen af aberne efterligner de andre.

En meget udbredt tro hos adfærdsforskere synes at være gendrevet: Chimpanser behersker slet ikke den legendariske adfærd "at efterabe". Tennie var begyndt sit arbejde med den hensigt at finde evidens for evnen til at efterabe – og nåede i stedet frem til det stik modsatte.

Chimpanser lærer heller ikke de andre de smarte måder de selv finder på når de skal knække nødder. Nej, hvert dyr udvikler sin egen teknik, så hvert individ så at sige begynder forfra med at genopfinde hjulet.

Lytter aber til hinanden? De lærer tilsyneladende ikke af hinanden. I hvert fald ikke i "menneskeligt" omfang. iStockPhoto.

Den væsentligste årsag til den manglende imitation skal man sandsynligvis finde i det faktum at chimpansesamfund er så forskellige fra det menneskelige ditto, skriver F. Jötten på TIME ONLINE.

Kraftige ridser i myten om den uvildige forskning

De adfærdsbiologiske resultater af Tennes undersøgelse giver F. Jötten mod på en generel drøftelse (på ZEIT ONLINE) af de akademiske aktiviteter.

Resultatet af forsøgene var – målt på forventninger og den alment dominerende opfattelse – negativt.

Nu er det bare sådan at negative forskningsresultater er langt sværere at få offentliggjort i fagtidsskrifter end de positive. Hertil kommer at negative resultater af det videnskabelige samfund i langt højere grad bliver udsat for kritik, hvor man fx vil slå på metodiske fejl osv.

Jötten citerer Eric-Jan Wagenmakers, professor i metodisk psykologi ved Amsterdams universitet, der konstaterer at negative resultater ofte ikke bliver publiceret. Måske er det derfor at »95 procent af alle offentliggjorte undersøgelsesresultater i psykologi (og her tælles også Tennes forskning med) er positive.«

Når det forholder sig sådan, er det ikke virkeligheden der præsenteres i den videnskabelige litteratur.

Dette gælder tydeligvis også for chimpanseforskningen. »Vi elsker at finde lighederne mellem menneskeaber og men-

nesker,« udtaler Brian Hare; han er professor i Evolutionær Antropologi ved Duke University i North Carolina. Hver eneste gang det er muligt, bliver lighederne mellem chimpanser og mennesker overbetonet.

At Tennie har kunnet få sine resultater publiceret, hænger sandsynligvis sammen med at hans far (med doktorgrad!) er en af de mest anerkendte forskere inden for evolutionær antropologi, OG at det frit tilgængelige internettidsskrift PLoS ONE også giver negative resultater en mulighed for at blive offentliggjort.

Det faktum at forskerne er styret af deres personlige interesser og af hvad de anser for at være relevant, er selvfølgelig meget forståeligt. Men (for megen) fokus på de forventede resultater, er naturligvis skadeligt for den videnskabelige bestræbelse på at afdække blot en yderligere lille bid af sandheden. Er man selv opmærksom på dette forhold, kan man dog bidrage til en mere kritisk vurdering af resultaterne – og ikke en overvurdering af dem.

Frederik Jötten på ZEIT ONLINE er klar i målet: Tennes arbejde »laver endvidere kraftige ridser i myten om den uvildige forskning og vækker en mistanke om at man især tager dét til efterretning der passer til den herskende trend.« Det er dermed bestemt ikke "forskningens interesse" der tjenes, men snarere *forskernes*. Godt at der så er mulighed for korrektion hvor offentliggørelsesmulighederne ikke hindres af irrelevante interesser. ■

■ ORIGOs private forsøg med jordnødder

Skovespurves "normalindstilling" til kunsten at sidde på et nøddenet. Eget foto.

Rolleombytning af efteraber og den efterabede: Her er det skovspurven der sidder "på hovedet", mens musvitten "vender rigtigt". Eget foto.

Fig. 271. Musvitter omkring et ephængt kødben. (Efter Danmarks Fugl)

Da "mine" mejser ikke har villet indfinde sig "på hovedet" inden ORIGOs deadline, har jeg fundet en tegning frem fra min gamle zoologibog for seminariet – med kødben. Her er musvitternes akrobat-numre tydeligt gengivet.

Fugle kan efterabe

[Et apropos til dyrs evner til at efterligne hinanden.]

Det er en kendt sag at der findes "dialekter" inden for fuglesang. En jysk bogfinke synger ikke helt med samme næb som en bornholmsk eller en fra Blekinge eller Småland (har vi hørt). Så fuglene tager tydeligvis ved lære af hinanden. Men gælder det også fra art til art, og på andre af fuglelivets områder? Ja, vi véd fx at stæren er mester i at efterligne andre fugles sang, at solsorten kan efterligne menneskeverdens lyde osv.

Vi har hængt et par net op til jordnødder som fuglefordringsanordning. I den forbindelse har vi kunnet iagttage noget sjovt, nemlig at skovspurvene har efterabet mejserne: Musvitter og blåmejser har ikke det mindste imod at sætte sig med hovedet nedad når de skal hakke nødestumper fri af nettet. Til at begynde med ville skovspurvene kun "vende rigtigt". Men efterhånden som nettet, den ene gang efter den anden, blev tømt for nødder, har skovspurvene tydeligvis lært akrobatnummeret "at sidde på hovedet" af mejserne. ■

Til overvejelse ...

Intelligens

Diskutér om det overhovedet giver mening at indrangere dyr efter mennesket i forhold til deres intelligens. Hvem ligger fx på andenpladsen?

Kragen eller chimpansen? – OG skal vi lige minde om at kragfugle er noget bedre i disciplinen "redskabsfremstilling" end chimpanser! Se selv (igen) på YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=TtmLVP0HvDg> og <https://www.youtube.com/watch?v=ZE4BT8QSGZk>. Eller nemmere: Søg på *Tool-Making Crows* og *Sequential tool use by crow*.

Eller er det hvalerne med deres avancerede kommunikationssystem der indtager andenpladsen; de som kan "tale sammen" over endog meget store afstande i oceanerne?

Hvad med den søløve fra Californien der var bedre til at løse logiske opgaver (med symboler) end mange voksne mennesker der fik samme opgave?

Hvad med elefanten, hunden eller katten der alle forstår menneskesprog? (Og hvordan er det lige med forholdet mellem hunden og svinet?)

Giver det overhovedet mening at sammenligne intelligens? Hvorfor/hvorfor ikke? – Kunne man forestille sig at alle arter på denne Jord rent faktisk er skabt med den intelligens de har brug for? Og – nok så interessant – at vi overhovedet ikke skal forestille os en udvikling (læs: evolution) af intelligens? Det er godt nok en tankegang som går fuldstændig på tværs af den traditionelle udviklingstænkning. Kan det tænkes at vi hænger uhjælpeligt fast i gammelt tankegods og at radikal nytænkning på området er tiltrængt?

Prøv ud fra bl.a. disse to temanumres oplysninger at vurdere evidensen for "intelligensens-evolutionen". Hvor i dyreriget kan vi pege hen og sige: – Her ser vi eksempler på intelligensudvikling – ?

OG skal vi lige minde om at vi ikke fremskaffer evidens for denne intelligensudvikling ved at stille en del dyr op i en eller anden rækkefølge. I min fars skoletid blev hver classes elever indrangeret efter karaktergennemsnit, og det stod i hans karakterbog at han var nr. 1 i sin klasse. Forestiller vi os denne klasse fra Vendsyssel stillet op i skolegården "efter karakterorden", ville vi så – ud fra denne opstilling alene – kunne sige noget om hvorfor nr. 7 "var klogere" end nr. 8? Så at sige følge intelligensudviklingen i klassen?! Hvilke andre faktorer ville være mere relevant at inddrage i en "undersøgelse af intelligensudvikling"? Arv? Miljø?